

sacha guitry

v slovenski
kinoteki

matjaž klopčič

"Kaj ne poznate Sache Guitryja? Kako je to mogoče? To je nedopustno!" Moja profesorica francoščine v Boulevardu Raspail, kjer sem v poznih šestdesetih letih obiskoval višji tečaj francoščine za tujce, se je razširila z rokami nad stolom, na katerega se je naslonila in me s svojim omamnim oprsjem ter rahlim vonjem po "Houbigant" parfumu, v katerega se je vedno zavijala, skušala zaprepasčena opozoriti, da poznavanje njegovih gledaliških in filmskih uspehov vsekakor sodi v prtljago mladega, obetajočega cineasta, za kakršnega me je imela. To je bilo prvič, da sem slišal za človeka, ki je nekoč zapisal: "Imel sem priimek, ki sem ga dobil z rojstvom, sam pa sem si naredil svoje ime!". Francozi, predvsem Parižani, so ga dolga desetletja spremljali in tudi poznali po njegovih komedijah, filmih in njegovih ženah, ki so pogosto nastopale z njim vred v tekstih, ki jih je sam napisal. Poznal sem njegov film *Biseri krone* (Les perles de la couronne, 1937), ki ga je nekoč vrtel Francoski kulturni center v zelo neugledni projekciji. Moja profesorica je predvsem hvalila njegovo duhovitost in neizčrpno zabavnost njegovih komedij, ki jih je včasih menda posnel tudi na film. Pripovedovali so mi, da so bile njegove predstave v medvojnih letih Pariza vedno zanimive zato, ker je nastopal med originalnimi kosi pohištva slovečih lastnikov iz preteklosti. Nad njegovimi dekoracijami so po vsaki predstavi spustili železni zastor, da so bile varno spravljene z vsemi dragocenimi rekviziti, s katerimi je opremljal svoje sloveče predstave. Po vojni so ga skušali nekaj časa obdolžiti kolaboracionizma, vendar se je Guitry sijajno branil in se zatekal v različne izgovore, na primer: da so hodili predstavniki okupatorja k njemu na predstavitev francoske kulture, ki jo je vedno skušal uveljavljati, ne glede na razmere, v katerih je živel.

Vsi ti podatki, pomešani med vzdihne in priznanja zanesene in privlačne, čeprav ne več najmlajše profesorice, so me zanimali bolj kot glagoli in subjunctivi, ki bi mi prinesli več priznanj obvladanja tujega jezika. Besed omamnega navdušenja, ki so se vsipale v razredih tistih dni Pariza, nisem mogel pozabiti, zato sem njegove izbrane komedije po vrnitvi v Ljubljano poiskal v knjižnici na mojem kasnejšem zavodu AGRFT. To je bilo dolga leta pred mojo zaposlitvijo. Slavka Lokarjeva mi je natrosila na mizo neprerezana, neprebrana in izbrana dela Sache Guitryja, ki ga menda pri nas še niso nikdar igrali. Pred leti sem jih zopet prebiral in našel v knjigah polaroid fotografije s snemanja *Cvetja v jeseni*: torej sem ga prvič bral že v začetku sedemdesetih let. Del monologa iz njegove komedije *Sanjajva* (Faisons un rêve), ki sem jo preteklo leto prvič videl v kinoteki, poznal pa že nekaj let nazaj, sem delno priredil za moj film *Gospodična Mary* in ga z Marušo Oblak posnel v letu osamosvojitve Slovenije.

Do mojega prvega jasnejšega srečanja s komediografom Guitryjem je prišlo v sedemdesetih letih. Takrat sem našel njegovo ime v zbirki citatov francoskih avtorjev, ki jih zdaj navajam ob ljubeznivi pomoči Francoskega kulturnega centra iz Ljubljane. Del očarljive igrivosti in privlačnega cinizma Sache Guitryja smo lahko spoznali v lanski sezoni v Slovenski kinoteki, kjer smo si lahko prvič ogledali nekaj njegovih filmov. Naj predstavim nekaj stavkov Sache Guitryja: nekateri so neprevedljivi in vezani na igrivost in dvoumnost francoščine. Njegovega najpogosteje izbranega citata: "O Bog, kako si bila po telefonu včeraj lepa!", ni najlažje prevesti. Sogovornice ni mogel videti, saj telefon tega ne omogoča, odtod dvoumnost in šegavost ugotovitve. Očarljivo! Poglejmo naprej.

"Poštene žene so neutolažljive zaradi grehov, ki jih niso zagrešile!"
 "Poznamo ženske, katerih nezvestoba je edina zveza, ki jih trdno veže na moža!"
 "Kadar ne zaupamo ironiji, se bojimo razuma!"
 "Lahko se delamo, da smo pomembni, ne smemo pa se delati, da smo polni duha!"

"Kadar pravimo za kakšno žensko, da je dovolj lepa, takrat to gotovo ni!"
 "Nečimrnost je napuh drugih!"
 "Ednino rabimo, kadar o ženski govorimo samo dobro, vedno pa uporabljamo množino, kadar nam kakšno zagode!"
 "Nikoli nas ne varajo tiste, za katere bi želeli, da bi nas!"
 "Ženske zadržuje samo slutnja, da bomo takoj po njihovem odhodu začeli iskati tolažbo!"
 "Ženska, ki zbeži s svojim ljubimcem, ne zapusti svojega moža, ampak ga reši nezveste žene!"
 "V življenju ni pomembno, da imaš sam denar, mnogo važnejše je, da ga imajo drugi!"
 "On je rogonosec – zaradi tega ga varam!"
 "Rečemo si "na svidenje!", kadar upamo, da se ne bomo nikoli več videli, nasprotno se pa radi srečujemo, kadar si rečemo "zbogom!"
 "Še tisto malo, kar vem, dolgujem svojemu neznanju!"
 "Ne zdi se mi dovolj pameten, da bi bil lahko nor!"

Pisec komedij in dram, filmski režiser Sacha Guitry se je rodil leta 1885 kot sin slovitega francoskega igralca Luciena Guitryja v Sankt Petersburgu. Režiral in napisal je dvaintrideset filmov, med njimi tudi uveljavljeno mojstrovino *Roman*

Sacha Guitry
Roman goljufa

V resnici je Guitry zelo hitro snemal in nizal filme enega za drugim. Včasih je snemal menda istočasno celo z več kamerami, da je lahko obdržal ritem snemanja svojih filmov. Ni mu bilo mnogo mar za odlike filmskega jezika, ki ga je med delom odkrival in z njim izpopolnjeval svoje režijske invencije. Te so ga hitro uveljavile kot enega mojstrov-komediografov, filmskih avtorjev katerih opus je bil še številnejši kot dela, ki jih je podpisal Ernst Lubitsch. Dramaturgijo je izpopolnjeval z domisleki, ki so se najbolj uveljavljali pri oblikovanju govornih besed v filmu. Tako je predvsem v komentarjih "off", s katerimi njegovo delo najbolj preseneča. Film *Roman goljufa* in ekranizacija še danes priljubljene komedije *Sanjajva* se v tem najbolj odlikujeta. V obeh je pozornost posvečena monologom, v *Romanu goljufa* pa še veliko bolj komentarju, s katerim Guitry (seveda s svojim glasom) izpeljuje vrsto briljantnih in zabavnih domislic. Spomnimo se menjave straže v Monte Carlu in besed, s katerimi Guitry tako vodi razvoj nemoralnega "goljufa" skozi dobro polovico filma. O odlikah filma *Sanjajva* naj samo pripomnim, da v njem monolog predstavlja vsebino enega od dejanj in da uglajenost igre, duhovitosti izpisanih besed in finesa družbene etikete na sublimni način predstavljajo odlike avtorja, ki se kaže tako v igri kakor tudi v timingu ritma, s katerim Guitry vedno osuplja. Ne pozabimo: Guitry sam je velikokrat zagovarjal mnenje, da potrebuje dober film zanimivo osnovno situacijo, plastične like nastopajočih in predvsem – na to nas spominja večina njegovih del – "dobro odmerjen, uglašen ritem scen nastopajočih". Dialog je igriv, živ, poln smešnih domislic, ritem je ves čas izvrsten, ne pozna mrtvega trenutka. Igralci so vodeni s sproščeno šegavostjo, med katero se osupli lovimo in iz katere se

Jacqueline Delubac
Sanjajva

Sacha Guitry, Jeanette Renoir
Sanjajva

goljufa (*Le roman d'un tricheur*, 1936). Duhovit in igriv avtor je poleg zgoraj omenjenih del zapustil vrsto člankov, spominov na javne nastope, kjer je predstavljal sedmo umetnost v tujih in svojih filmih ter z njimi z živo besedo zagovarjal izvirnost svoje misli in stališč. V njih ohranja duh svoje dobe, osebnega esprija in nekomformizma. Sacha Guitry je umrl v Parizu leta 1957. Naj bo že občudovan ali osovražen, takšna je usoda vseh velikih osebnosti, "dandanes Guitry nima več sovražnikov, ki so mu očitali predvsem to, da je preveč živ!"

Filme Sache Guitryja so prezirali več desetletij, pred tremi leti pa je njegova obširna retrospektiva, ki je v Ljubljani nismo v celoti videli, povzročila med raziskovalci razvoja filmske estetike pravi boom. Veliko prej so se kritiki pritoževali čez predolge in preveč gostobesedne monologe, da, celo čez dialoge, ki so spominjali na gledališke predstave, filmane uspešnice komedij, ki so nekoč predstavljale železni repertoar francoskega bulvarja. Vendar je treba v opusu Guitryja razlikovati več časovnih plasti filmov, ki so se prilagajali razvoju filmske umetnosti. V času nemega filma je vselej nemirni Guitry posnel dokumentarno kroniko znamenitih Francozov – reportažo *Naši velikani* (*Ceux de chez nous*, 1915). V njem nam je predstavil Rodina, Moneta, skladatelja Camille Saint-Saensa, Degasa, pisatelja Edmonda Rostanda, slikarja Augusta Renoirja, igralko Sarah Bernard in pisatelja Anatola Francea. Potem zasledimo prve filme, ki že zaznamujejo vrsto izjemnih uspehov zvočnega filma, in jih je Sacha Guitry realiziral po letu 1935. Gre za štirinajst celovečercer, ki jih je posnel v letih med 1935 – 1943 in šestnajst med 1947 – 1957. Mednje lahko prištejemo še en film srednje dolžine, ki je nastal po njegovi enodejanki *Beseda Cambronna* (*Le Mot de Cambronne*, 1936).

poskušamo zaman iztrgati. Odločitve kraljevskega komedianta in neutrudljivo inovativnega filmskega režiserja, kakršen je bil Guitry predvsem v vrsti svojih prvih filmov (marsikatera od fresk iz zadnjega desetletja njegovega življenja ne pozna več vznemirljive lahkotnosti začetkov) gradijo film po njegovih tekstih tako, da je v vseh smereh sveta bogat, dograjen in izigran kakor baletna predstava.

Sacha Guitry je avtor zabavnega filma, ki je zelo blizu svetu Ernsta Lubitscha. Bil je poln nasmejane amoralnosti in izjemno eleganten v iskanju rešitev filmske poetike, ki jih je v tridesetih letih z bleskom predstavljal. •